

Bible: nejvýznamnější české překlady

Cyrlometodějský překlad obsahově nejvýznamnějších částí biblického textu do staroslověnštiny ve 2. polovině 9. století: provedli jej – z řeckých předloh – byzantští misionáři, řeční bratři Konstantin a Metoděj, pro účely své misie ve Velké Moravě, jednalo se o vůbec první literární texty ve slovanském jazyce, a ačkoli samotná misie po několika letech skončila (Konstantin/Cyryl † 869 a Metoděj † 885; následovaly politické zákazy staroslověnské liturgie, poněvadž byzantského vlivu se obávaly vzdálenější papežská i sousední franská politika), její velkomoravští žáci odešli do některých jiných slovanských zemí, kde pokračovali v dosavadním díle a položili základy tamějšího písemnictví, zatímco v Českých zemích po zániku Velké Moravy (zničena Maďary na začátku 10. století) se církevní slovanština (vyvinula se ze staroslověnštiny) pěstovala již jen uměle v Českém knížectví (v Sázavském klášteře v 11. století za vlády dynastie Přemyslovců) a v následném Českém království (v pražském klášteře Na Slovanech ve 14. – 15. století za vlády dynastie Lucemburků a v husitské době).

První české – meziřádkové – glosy z 11. – 12. století, vepsané do latinské Bible z 9. století (uložena v Rakouské národní knihovně ve Vídni): obsahují ještě staroslověnské prvky; až do 2. poloviny 16. století byly všechny české překlady biblického textu pořizovány z latinských předloh, šlo tedy o překlady z druhé ruky.

Meziřádkový český překlad žalmů (zpěvů oslavujících Boha) pocházející z ženského kláštera svatého Jiří na Pražském hradě: vznikl před r. 1300 (tedy v době českých králů z dynastie Přemyslovců).

Nejstarší dochovaný česky psaný evangeliář (soubor 4 biblických spisů nazývaných evangelia): Rajhradský evangeliář (z mužského kláštera Rajhrad jižně od Brna) ze 14. století (tedy z doby českého panování dynastie Lucemburků).

Nejstarší český překlad úplné Bible: Bible leskovecko-drážďanská (2. polovina 14. století): pocházela z některého českého kláštera (snad ženského) a v husitské době ji získal šlechtický rod Leskovcové, posléze se dostala – neznámo jak – do Drážďan v Sasku, kolem r. 1800 ji prozkoumal český jazykovědec Josef Dobrovský (průkopník slavistiky i bohemistiky), později byla zapůjčena do Lovaně v Belgii, ale tam shořela v r. 1914 při útoku německé armády na začátku První světové války, zachovaly se jen kopie (též fotografické) asi jedné třetiny textu.

Nejstarší v úplnosti dochovaná česky psaná Bible: Bible litoměřicko-třeboňská (dokončena 1414): vznikla v Praze (jako opis staršího českého překladu) pro mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojšína (patřil mezi významné osobnosti husitství), Bible má 3 svazky (první dva jsou v archivu v Litoměřicích, třetí v archivu v Třeboni), je vynikajícím dokladem vyspělé kultury české vrcholné gotiky, posléze byla na některých místech aktualizována, přičemž autor této úpravy se mimo jiné inspiroval biblickým zájmem reformního teologa Jana Husa.

První dvě tištěné česky psané Bible (zároveň jediné biblické prvotisky české i slovanské): Bible pražská (1488) a Bible kutnohorská (1489): Češi se jimi zařadili mezi prvních 6 národů s tištěnou Biblí (před r. 1500) v národním jazyce (společně s Francouzi, Italy, Němci, Nizozemci a Španěly).

Bible kralická (1. vydání 1579 – 1594 v 6 svazcích s obsáhlým a dobově unikátním komentářovým a odkazovým poznámkovým aparátem – Šestidílka –; poslední vydání, jednosvazkové, 1613): završuje řadu českých biblických překladů z české renesanční doby 15. – 16. století, vytvořili ji členové Jednoty bratrské (první protestantské církve vůbec), jedná se o první

český (a jeden z prvních ve světě) překlad z původních biblických jazyků (hebrejštiny, aramejštiny a řečtiny), nazývá se podle obce Kralice nad Oslavou na jihozápadní Moravě, neboť právě zde byla Bible kralická vytištěna, dosáhla špičkové kvality po stránce teologické, jazykové, literární a tiskařské, můžeme ji chápat také jako výtečný produkt kulturního vzepětí české společnosti v době vlády římského císaře a českého krále Rudolfa II. Habsburského, podle svého posledního vydání je vydávána stále znovu, zůstává nejznámějším a nejrespektovanějším, byť dnes již dosti archaickým českým překladem.

Bible svatováclavská (1677 – 1715): jde o český katolický překlad z latiny, je produktem barokní, protireformační (rekatolizační) atmosféry v Českých zemích po bitvě na Bílé hoře (1620), provedli jej mniši z řádu jezuitů, vznikl jako zamýšlená protiváha Bible kralické, nedosahuje však její úrovně zejména v oblasti jazyka a stylu, byť se v některých pasážích právě Kralickou biblí inspiroval, obsahuje katolické komentující poznámky, byl suverénně nejčastější biblí, s níž se česká veřejnost v 18. – 19. století setkávala.

Český ekumenický překlad (1961 – 1979): je proveden z originálních jazyků, účastnilo se 6 církví (církev československá evangelická, římskokatolická, československá husitská, pravoslavná, evangelická metodistická a bratrská), 1. vydání vyšlo k 400. výročí Bible kralické, ČEP dosáhl svého cíle stát se moderním, nejrozšířenějším českým překladem, obsahujícím navíc bohatý poznámkový aparát a komentáře, jež přibližují – srozumitelně, a přitom nikoli triviálně či rigidně – nejširším vrstvám dnešních zájemců nová pojetí biblické exegeze.

Ilustrace z vydání českých biblí Drážďanské a Olomoucké (vzniklých na přelomu 14. a 15. století): Daniel v jámě lvové.

